

Bazat dhe parimet e Republikës dhe Kantonit të Neuchâtel-it

KËNDVËSHTRIM NË DYMBËDHJETË PIKA

TË ARDHUR NGA NJË SHTET APO KANTON TJETËR, JU VENDOSINI NË KANTONIN E NEUCHÂTEL-IT. MBASI VENDOSINI ATJE, JU PRISNI NJERËZ TË TJERË. CILËT JANË THEMELET E KËTIJ SHTETI QË JU KENI ZGJEDHUR PER TË JETUAR? ÇFARË ËSHTË AJO QË QUHET NJË «REPUBLIKË DEMOKRATIKE, LAIKE, SOCIALE DHE GARANTE E TË DREJTAVE THEMELORE», SIÇ E PERCAKTON ARTIKULLI I PARË I KUSHTETUTËS SË NEUCHÂTEL-IT TË 24 SHTATORIT TË VITIT 2000? PËR T'JU SHPJEGUAR DHE PËR T'JU NDIHMUAR TA NJIHNI MË MIRË KANTONIN E NEUCHÂTEL-IT, NEPOJUDREJTOJMË KËTË PAKETË DOKUMENTASH, QË PERMBAN «THEMELET DHE PARIMET E REPUBLIKËS DHE KANTONIT TË NEUCHÂTEL-IT», NJË BROSHURË TË TITULLUAR «MIRË SE VJEN», NJE AGJENDË KULTURORE, ASHTU SI EDHE NJË PROGRAM KURSESH TË NJOHURIVE TË QYTETARISË.

PSE NJË PERÇAPJE E TILLË?

Themelet dhe principet e një Shtetit janë në përgjithësi të përshkruara në ligjet, të cilat janë regulla juridike konkrete, që çdokush, Zvicëran apo i huaj, është i detyruar t'i respektojë. Edhe në qoftë se nuk ka asnjë detyrim gjyqësor që të detyron të njihesh me këto parime, duhet megjithatë, që pjesa më e madhe e popullsisë t'i njohë ato, ti respektojë dhe të angazhohet për t'i mbrojtur, në mënyre që një Shtet si Neuchâtel-i të mundet të funksionojë si duhet.

SI PËRCAKTOHET REPUBLIKA DHE KANTONI I NEUCHÂTEL-IT?

Një shtet liberal, demokratik, social dhe laik. Kjo do të thotë që ai u garanton banorëve të tij liri dhe të drejta themelore, i jep mundësi popullit të ushtrorë pushtetin, u garanton bashkëqytetarëve të tij një mbrojtje sociale, nuk ka fe shtetërore dhe garanton lirinë fetare.

Ç'ËSHTË NJË SHTET I TË DREJTËS LIBERALE?

Një shtet që garanton te drejtat themelore të njeriut, nga të cilat së pari, dinjitetin njerëzor, që është e drejta për të mos qënë i trajtuar në mënyrë çnjerzore dhe poshtëruese ; ai del në mbrojtje kundrejt çdo torture dhe çdo lloj trajtimi tjetër mizor.

LIRITË A JANË TË DREJTA THEMELORE?

Sigurisht që po. Ato kanë të bëjnë me te drejtat e sferës personale, si e drejta e jetës dhe lirisë personale, e drejta e martesës, lirisë së gjuhës dhe lirisë fetare ; liritë e komunikimit, që bashkojnë lirinë e mendimit dhe të shprehurit, të drejtën e informimit, të drejtën e shoqërimit, të bashkimit dhe të manifestimit ; dhe së fundi, të drejtat ekonomike, si garancinë e pronës, lirinë ekonomike dhe lirinë sindikale.

ÇFARË TË DREJTASH TË TJERA JANË GJITHASHTU TË GARANTUARA?

Parimi i trajtimit të barabartë, ndalimi i diskriminimeve, ashtu si dhe të drejtat sociale, që garantojnë disa pagesa-ndihmë prej Shtetit, të dosmosdoshme për respektimin e dinjitetit njerëzor.

A MUNDET TË KUFIZOHEN KËTO LIRI?

Shteti mundet ta bëjë një gjë të tillë, mbasi disa liri janë në konflikt me njëra-tjetrën. Për shëmbull, liria e të shprehurit të disa individëve mundet, ne disa raste, të përplasat me lirinë e besimeve të disa të tjerëve. Po ashtu, mundet t'i kufizojë ato në rast se ka kundërshtim midis lirisë së individit dhe interesave të bashkësisë. Por nga ana tjetër, çdo kufizim duhet të bazohet mbi një themel ligjor dhe të jetë i justifikuar nga interesi publik.

BIENVENUE
WILLKOMMEN
BENVENUTI
WELCOME
BEM-VINDO
BIENVENIDA
MIRË SE VJEN
DOBRODOŠLI
HOŞGELDİNİZ
KU SOO DHOWOW
BUN VENIT
SZERENCSESEN ERKESZTEK
VÍTEJTE
أهلا وسهلا

MIRË SE VJEN

Ç'ËSHTË NJË SHTET DEMOKRATIK?

Është një shtet ku pushteti i takon popullit. Por duhet të bëjmë dallime midis regjimeve të demokracisë së përfaqësuar, ku është populli ai që zgjedh përfaqësuesit e tij në një Parlament apo në një qeveri, si dhe regjimeve të demokracisë direkte, ku populli mundet edhe më shumë, të ndërhyjë drejtpërsëdrejti me iniciativë dhe referendum. Ky lloj regjimi është në Zvicër dhe në Neuchâtel.

KUSH ZOTËRON TË DREJTA POLITIKE?

Këto të drejta u janë dhënë shtetasve të të dyja gjinive. Në pjesën më të madhe të vendeve të tjera, të huajt janë përjashtuar nga e drejta e shtetësisë. Në Zvicër, në nivelin federal, vetëm zvicëranët që kanë mbushur moshën 18 vjeçare e zotërojnë këtë të drejtë. Ndërsa kantoni i Neuchâtel-it e ka lejuar këtë të drejtë për disa kategori të huajsh në Kushtetutën e tij të vitit 2000.

CILËT JANË TË HUAJT QË MUND TË VOTOJNË?

Në kantonin e Neuchâtel-it, ata të huaj që kanë mbushur 18 vjeç e janë të paisur me një autorizim qëndrimi të përhershëm (permis C) munden:

- Të votojnë në planin kantonial pas jo më pak se pesë vjetëve që janë vendosur me banim në kanton.
- Të votojnë dhe të zgjidhen në planin komunal pas jo më pak se një viti që janë vendosur me banim në kanton.

ÇFARË ËSHTË NJË SHTET SOCIAL?

Një Shtet social siguron një drejtësi sociale që e shpërndan tek të gjithë. Ai vendos masa sociale, në mënyrë që secili të mund të ketë një formacion, një punë, një banesë të përshtatshme, një mbrojtje sociale (papunësi, pleqëri, sëmundje, aksident).

Ai garanton të drejtat sociale, të domosdoshme për respektimin e dinjitetit njerëzor, të njeh të drejtën për kushte minimale të ekzistencës si dhe të drejtën për një arsim elementar të mjaftueshëm dhe falas.

SI PËRKUFIZOHET NJË SHTET LAIK?

Një Shtet laik është atëhere kur institucionet publike janë të ndara nga Kishat. Kur nuk ka një besim shtetëror, por një regjim që e pranon lirinë e besimit fetar. Kjo liri përfshin lirinë e ndërgjegjes dhe të besimit ashtu si edhe lirinë e kulteve. Në emër të kësaj lirie, një komunë neuchâtélase nuk mundet t'i ndalojë një nxënseje myslymane të mbajë shallin në klasë. Por kjo nuk mund të pranohet për një mësuese, mbasi është në kundërshtim me parimet e neutralitetit konfesional të shkollave publike. Shteti ka për detyrë të jetë i hapur për të gjitha bindjet fetare dhe filozofike. Por kjo nuk e pengon atë t'u njohë të tre Kishave kristiane statusin për arsim të interesit publik.

E TOLERANCA?

Një Shtet liberal, social, demokratik dhe laik nënkupton që individët e tij ta pranojnë dhe tolerojnë shumëllojshmërinë e opinionëve. Vetëm toleranca dhe shpirti i hapur mund ta sigurojë ekuilibrin e bashkjetesës së bashkësive të përzjera.

ne.ch

RÉPUBLIQUE ET CANTON DE NEUCHÂTEL

SERVICE DE LA COHÉSION
MULTICULTURELLE
AVENUE LÉOPOLD-ROBERT 90
2300 LA CHAUX-DE-FONDS
T +41 (0)32 889 74 42
F +41 (0)32 889 62 49

[Tekstin e Kushtetutës neuchâtélase mund ta konsultoni në adresën internet \[www.ne.ch\]\(http://www.ne.ch\) ose \[www.ne.ch/constitutionNE\]\(http://www.ne.ch/constitutionNE\)](#)